

Saimi Seilo

HELSINKI FIRST NORTH -LISTAN PK- YRITYSTEN KAKSOISOLENNAISUUS CSRD-DIREKTIIVIN VALOSSA

Johtamisen ja talouden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Marraskuu 2024

TIIVISTELMÄ

Saimi Seilo: Helsinki First North -listan pk-yritysten kaksoisolennaisuus CSRD-direktiivin valossa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma; yrityksen laskentatoimi
Marraskuu 2024

Yritysvastuuraportoinnin merkitys on viime vuosina kasvanut osana yritysten vastuullisuuden prosesseja, johtuen yritysvastuuraportoinnin sääntelyn ja sidosryhmien vaatimusten muutoksista. Yritysvastuuraportoinnin EU-sääntely on ollut jo pitkään murroksessa, sillä se ei ole pystynyt takaamaan yritysten raporttien vertailukelpoisuutta ja luotettavuutta, sekä lisäksi vaatimukset ovat ulottuneet vain suurten julkisesti noteerattujen yritysten keskuuteen. Joulukuussa 2022, sääntelyn puutteisiin vastaamiseksi, julkaistiin uusi Euroopan unionin kestävyysraportointidirektiivi eli CSRD-direktiivi. Tämä uusi direktiivi sekä tarkentaa aikaisempia vaatimuksia että asettaa myös uusia vaatimuksia yritysten raportoinnille. CSRD-direktiivin tuomista tarkentavista vaatimuksista merkittävimpänä voidaan pitää olennaisuuden arviointia kaksoisolennaisuuden periaatteen mukaisesti. Erittäin suuri CSRD-direktiivin tuoma uudistus aikaisempaan verrattuna on yritysvastuuraportoinnin vaatimusten laajentuminen listattujen pk-yritysten keskuuteen, raportoinnin ollen niille aikaisemmin vapaaehtoista.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Helsinki First North -listan pienten ja keskisuurten yritysten CSRD-direktiivin mukaista kaksoisolennaisuusprosessia ja -raportointia, listattujen pk-yritysten ollessa velvollisia raportoimaan kaksoisolennaisuudesta viimeistään tilikaudesta 2026 alkaen. Tutkielman aineisto koostuu 12:sta Helsinki First North -listatun pk-yrityksen vuosi- ja yritysvastuuraporteista. Tutkielman tarkoitus on lisätä ymmärrystä pk-yritysten kaksoisolennaisuudesta ja sen osa-alueista. Tutkielman pyrkimys on laadullisin sisällönanalyysin keinoin analysoida pk-yritysten vuosi- ja yritysvastuuraporteissa esiintyviä kaksoisolennaisuuden vaikutus- ja taloudellisen olennaisuuden näkökulmia, sidosryhmien osallistamista ja kaksoisolennaisuusprosessista raportointia. Tarkoitus on näiden tekijöiden avulla saada ymmärrystä aineiston yritysten kaksoisolennaisuudesta kokonaisuutena.

Tutkimuksen tulosten perusteella Helsinki First North -listan pk-yritysten raporteista löytyy kaksoisolennaisuuden piirteitä, eli vaikutus- ja taloudellisen olennaisuuden tekijöitä, sidosryhmien osallistamista sekä olennaisuusarvioinnin prosessista raportointia. Kuitenkin aineiston ja pk-yritysten ryhmän heterogeenisyydestä johtuen, yritysten välillä voidaan havaita selkeää vaihtelua sekä raportoinnin laajuudessa ja tasossa että olennaisuuden tekijöiden painotuksissa. Erot voivat johtua yritysten eroista esimerkiksi resursseissa ja pyrkimyksissä. Yleisellä tasolla aineiston pk-yritykset raportoivat monipuolisesti vaikutusolennaisista tekijöistä sekä sidosryhmien osallistamisesta, mutta raportointi taloudellisesta olennaisista tekijöistä ja itse kaksoisolennaisuuden prosessista on vähäisempää.

Avainsanat: yritysvastuuraportointi, CSRD-direktiivi, kaksoisolennaisuus, pk-yritykset

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen tausta	5
1.2 Tutkimuksen rajaus ja tavoite.....	6
1.3 Tutkielman rakenne	7
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
2.1 CSRD-direktiivi ja ESRS-standardit	9
2.2 Kaksoisolennaisuusanalyysi.....	11
2.2.1 Sidosryhmät olennaisuusarvioinnin taustalla.....	11
2.2.2 Kaksoisolennaisuuden näkökulmat	12
2.2.3 Kaksoisolennaisuus prosessina.....	14
2.3 Yritysvastuuraportointi pk-yrityksissä.....	15
2.3.1 Pk-yrityksen määritelmä ja merkitys.....	15
2.3.2 Pk-yritysten yritysvastuuraportointi.....	16
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	18
3.1 Aineisto ja sen keruu	18
3.2 Analyysimenetelmät.....	19
4 AINEISTON ANALYYSI	22
4.1 Vaikutusolennaisuus	22
4.2 Taloudellinen olennaisuus	26
4.3 Sidosryhmien osallistaminen ja olennaisuusanalyysi	29
5 POHDINTA	33
5.1 Keskeiset tulokset ja suhde aikaisempaan tutkimukseen	33
5.2 Tutkielman merkitys, rajoitteet ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	35
6 YHTEENVETO	38

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Yritysvastuuraportointi on yleistynyt ja sen merkitys on kasvanut osana yritysten vastuullisuuden prosesseja. Yritysvastuuraportointi nähdään prosessina, jossa arvioidaan ja kuvataan yrityksen suoriutumista hallinnollisten, sosiaalisten ja ympäristöön liittyvien vastuiden osalta (Setyaningsih, Widjojo & Kelle, 2024). Erityisesti suuret yritykset ovat raportoineet vastuuasioistaan jo useiden vuosien ajan. Ei-taloudellisten tietojen raportointia koskeva direktiivi 2014/95/EU (NFRD-direktiivi) siirrettiin osaksi jokaisen EU-valtion lainsäädäntöä, ja suurten yritysten tuli soveltaa sen vaatimuksia tilikaudesta 2017 alkaen. NFRD-direktiivin vaatimuksia ei asetettu koskemaan listaamattomia eikä listattuja pk-yrityksiä eli ei-taloudellisten tietojen raportointi on ollut täysin vapaaehtoista pienille ja keskisuurille yrityksille. (Otriz-Martínez & Marín-Hernández, 2024.)

Euroopan komissio käynnisti vuonna 2019 Euroopan vihreän kehityksen ohjelman ja otti NFRD-direktiivin uudelleentarkasteluun. Euroopan komissio havaitsi direktiivissä lukuisia raportointikenttää heikentäviä puutteita liittyen esimerkiksi raporttien vertailukelpoisuuteen, luotettavuuteen, olennaisuuden arviointiin, tiedon johdonmukaisuuteen sekä direktiivin kattavuuteen. (Euroopan komissio, 2020; Otriz-Martínez & Marín-Hernández, 2024.) Tämä uudelleentarkastelu johti uuden Euroopan unionin kestävyysraportointidirektiivin 2022/2464/EU, tunnetummin CSRD-direktiivin (Corporate Sustainability Reporting Directive), julkaisuun. CSRD-direktiivi korvaa aikaisemman ei-taloudellisten tietojen (NFRD) direktiivin tavoitteenaan parantaa NFRD-direktiivin epäkohtia.

CSRD-direktiivi tuo jo olemassa oleviin raportointivaatimuksiin tarkennuksia, mutta asettaa myös uusia vaatimuksia yritysten raportoinnille. Olennaisuuden arviointi on ollut jo vuosien ajan keskeinen periaate useissa viitekehyksissä ja standardeissa. CSRD-direktiivi kuitenkin edellyttää, että yritykset raportoivat nimenomaisesti kaksoisolennaisuusperiaatteen mukaisesti. (Zhou, Lambertson & Charles, 2023; Correa-Mejía, Correa-García & García-Benau, 2024.) Kaksoisolennaisuusperiaatteen mukainen raportointi asettaa yrityksille vaatimuksen huomioida kaksi olennaisuusnäkökulmaa: vaikutusolennaisuus (impact materiality) ja taloudellinen

olennaisuus (financial materiality). Olennaisuusanalyysissa tulee arvioida sekä yrityksen vaikutusta ympäristöön ja ihmisiin että ympäristön ja yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutusta yrityksen taloudelliseen suorituskykyyn. (Correa-Mejía ym., 2024).

Kaksoisolennaisuuden lisäksi merkittävä CSRD-direktiivin tuoma muutos on sen vaatimusten laajentuminen listattujen pienten ja keskisuurten yritysten keskuuteen. Ne muodostavat suurimman osan kaikista yrityksistä, joiden arvopapereita on otettu kaupankäynnin kohteeksi unionin säännellyillä markkinoilla (EUVL, L 322/21). CSRD-direktiivin voimaantulo ja vaatimukset vaikuttavat suur- ja pk-yrityksiin eri tavoin, johtuen eroista käytettävissä oleviin pääomiin, resursseihin ja asiantuntemukseen liittyen (Setyaningsih ym., 2024). Vaikka laajempi kirjallisuus ja tutkimus keskittyy vastuullisuusraportoinnin motiiveihin ja yritysten raportoinnista saamiin hyötyihin, on keskustelu ja tutkimus laajentunut CSRD-direktiivin tuomiin vaikutuksiin myös pk-yritysten näkökulmasta.

Listaamattomien pk-yritysten näkökulmaa tutkimuksessaan tarkastelevat Allgeier ja Feldmann (2023) esittävät, että direktiivi tulee koskettamaan välillisesti myös säännöksen ulkopuolelle jääviä listaamattomia pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Ne ovat velvollisia raportoimaan direktiivin mukaisesti niiden toimitusketjuissa oleville direktiivin soveltamisalaan kuuluville yrityksille tai pk-yrityksiä lainoittaville luottolaitoksille (Allgeier & Feldmann, 2023). Tämä CSRD-direktiivin epäsuorien vaikutusten huomioiminen on lisännyt tutkimusta liittyen pk-yritysten vastuullisuusraportoinnissa kohtaamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

1.2 Tutkimuksen rajaus ja tavoite

Tämän tutkielman tarkoitus on saada ymmärrystä siitä, miten Helsinki First North -listatut pienet ja keskisuuret yritykset ovat raportoineet CSRD-direktiivin mukaisista kaksoisolennaisuuden tekijöistä (double materiality). Tämän ymmärryksen pohjalta pyritään tuomaan uusia näkökulmia yritysvastuuraportoinnin kirjallisuuteen, pk-yritysten yritysvastuuraportointiin, sekä kaksoisolennaisuuden käytänteisiin. Tutkielma keskittyy vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten kaksoisolennaisuuden näkökulmat vaikutusolennaisuus ja taloudellinen olennaisuus näkyvät listan pk-yritysten raporteissa?
2. Miten listan pk-yritykset raportoivat sidosryhmien osallistamisesta ja olennaisuusanalyysistä prosessina?

Olellaisuutta pidetään tärkeimpänä yritysraporttien sisältöä ja laatimista määrittävänä periaatteena, sillä olennaisuusanalyysin avulla yritykset tunnistavat sidosryhmien kannalta relevantit yritysraportissa esitettävät asiat (Hsu, Lee & Chao, 2013; Torelli, Balluchi & Furlotti, 2020). Tarkempi rajaukseni juuri kaksoisolennaisuuteen ja siitä raportointiin perustuu sen merkitykseen sekä ajankohtaisuuteen, sillä se on yksi keskeisimmistä CSRD-direktiivin tuomista muutoksista yritysraportoinnin sääntelykehikkoon (Correa-Mejía ym., 2024).

Pk-yritykset toimivat usein suuryrityksiä pienemmällä resursseilla ja valmiuksilla, mikä vaikuttaa pk-yritysten yritysraportoinnin käytäntöihin ja mahdollisuuksiin (Caputo, Pizzi & Santini, 2024; Setyaningsih ym., 2024). Resurssi- ja kapasiteettirajoitteista huolimatta listattujen pk-yritysten on tilikaudesta 2026 alkaen raportoitava CSRD-direktiivin vaatimusten mukaisesti. Lisäksi direktiivin raportointivaatimukset koskettavat pk-yrityksiä jo nyt välillisesti, sillä ne ovat usein velvollisia raportoimaan kestävyysasioista toimitusketjuissa oleville suuryrityksille (Allgeier & Feldmann, 2023). Tämä tekee listattujen pk-yritysten yritysraportoinnin tarkastelusta erityisen relevanttia, kun huomioidaan niiden erilaiset lähtökohdat.

Nasdaq First North -lista on pohjoismainen kokonaisuus, ja tämän tutkielman tutkimuskohteena olevat Suomessa listatut pk-yritykset kuuluvat Helsinki First North -markkina-alueeseen. Nasdaq First North -listan yritykset ovat pääasiassa pieniä ja kasvavia yrityksiä, jotka ovat päässeet arvopaperimarkkinoille pörssin päällistä kevyemmällä listautumiskriteereillä. Valitsin Nasdaq First North -kokonaisuudesta Helsinki First North -listan yritykset, sillä niitä on kandidaatintutkielman laajuuden kannalta tarpeeksi vähän.

1.3 Tutkielman rakenne

Tämän tutkielman rakenne etenee seuraavasti. Teoreettisessa viitekehyksessä esitellään aihepiirin aikaisempaa kirjallisuutta. Menetelmäluvussa kuvataan tutkimuksessa käytetty aineisto, aineiston keruu sekä analyysimenetelmät. Tämän jälkeen suoritetaan aineiston analyysi. Pohdintaluvussa tulkitaan saadut tulokset, niiden suhde aikaisempaan tutkimukseen sekä tutkimuksen merkitys, rajoitteet ja jatkotutkimusmahdollisuudet. Yhteenvedossa on lyhyt kiteytys tutkimuksesta ja tutkimustuloksista.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa esitellään seuraavat tutkimuksen kannalta keskeisimmät teoriat ja kirjallisuus: CSRD-direktiivi ja ESRS-standardit, kaksoisolennaisuus sekä pk-yritysten yritysvastuuraportointi.

2.1 CSRD-direktiivi ja ESRS-standardit

Direktiivin synnyn syyt ja tavoitteet

Suurten listattujen yritysten vastuullisuusraportointia on ohjannut tilikaudesta 2017 alkaen Euroopan Unionin vuonna 2014 hyväksymä ei-taloudellisen tiedon raportointi -direktiivi eli NFRD-direktiivi 2014/95/EU. Tämän direktiivin tavoitteena oli lisätä yrityssektorin läpinäkyvyyttä ja kestävyyttä. (Hao, Dragomir & Radu, 2023, s. 74 .) NFRD-direktiivi otettiin kuitenkin jo pian Euroopan komission toimesta uudelleentarkasteluun, kun se käynnisti vuonna 2019 Euroopan vihreän kehityksen ohjelman (Otriz-Martínez & Marín-Hernández, 2024). Tässä NFRD-direktiivin uudelleentarkastelussa havaittiin lukuisia ongelmia liittyen muun muassa tiedon kattavuuteen, luotettavuuteen ja vertailukelpoisuuteen. Puutteisiin vastattiin, kun uusi kestävyysraportointidirektiivi eli CSRD-direktiivi (Corporate Social Responsibility Directive) allekirjoitettiin 14. joulukuuta 2022. (Barangâ & Ifrim, 2023.) CSRD-direktiivi astui virallisesti voimaan 5. tammikuuta 2023 (EUVL, L332/15).

CSRD-direktiivin tavoitteena oli siirtyä ei-taloudellisten tietojen raportoinnista kestävyysraportointiin sekä korostaa vastuusioiden taloudellista merkitystä ja varmistaa tietojen paremman vertailtavuuden (Barangâ & Ifrim, 2023). CSRD-direktiivissä termi ”ei-taloudellinen raportointi” korvataan termillä ”kestävyysraportointi”. Kestävyysraportointi heijastaa raportoinnin kokonaisvaltaisuutta kattaen sekä taloudelliset että ei-taloudelliset näkökohdat. (Hao ym., 2023, s. 81.) Tämä terminologinen muutos kertoo siitä, että vastuusioiden taloudellinen merkitys on korostunut yritysten päätöksenteossa ja vastuullisuuden raportoinnissa.

Direktiivin sisältö

CSRD-direktiivin korvatesa aikaisemman NFRD-direktiivin, tuo se mukanaan laajennettuja ja tiukennettuja vaatimuksia yrityksille kestävyysliittävän tiedon raportointiin. CSRD-direktiivin tekemien muutosten myötä EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group) on julkaissut uuden ESRS-standardikokonaisuuden. Se tarjoaa syvälliset ohjeistukset yritysten kestävyysraportointiin ja auttaa yrityksiä saamaan kattavamman kuvan yrityksen kestävyysasioista ja -vaikutuksista. (Hao ym., 2023, s. 82.) ESRS-standardit jaetaan kolmeen kategoriaan, jotka ovat poikkileikkausstandardit (cross-cutting standards), aihekohtaiset standardit (topical standards) ja toimialakohtaiset standardit (sector-specific standards). Poikkileikkausstandardit asettavat yleiset vaatimukset vastuullisuustietojen laitimiselle ja esittämiselle, aihekohtaiset standardit jakavat vastuullisuuden osa-alueisiin esittäen vastuullisuustekijät aiheittain sekä toimialakohtaiset standardit käsittelevät tietyille toimialalle olennaisimpia aiheita. (EFRAG, 2023.) ESRS-standardien tarkoituksena on varmistaa raportoitavien tietojen laatu edellyttämällä, että tiedot ovat merkityksellisiä, ymmärrettäviä, todennettavissa ja vertailukelpoisia (EUVL, L322/51).

CSRD-direktiivi tarkentaa tämän tutkielman keskeisintä periaatetta eli kaksoisolennaisuutta. Sen mukaan yrityksen tulee tunnistaa ja raportoida sekä yrityksen toiminnan vaikutuksista ihmisiin ja ympäristöön että kestävyysriskien ja -mahdollisuuksien vaikutuksista yritykseen. Kaksoisolennaisuuden näkökulmassa yrityksen vaikutukset ja yritykseen kohdistuvat riskit muodostavat kumpikin yhden olennaisuusnäkökulman. (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2022/2464 29 kohta.) CSRD-direktiivi edellyttää yrityksiä ESG-jaon mukaisesti tunnistamaan olennaisimmat asiat ja raportoimaan ympäristöön, sosiaaliseen ja hyvään hallintotapaan liittyvistä tekijöistä. ESRS-standardit täsmentävät ne tiedot, joista yritysten on raportoitava kyseisistä osa-alueista. (EUVL, L322/51; Hao ym., 2023, s.81.) Tähän kaksoisolennaisuuden periaatteeseen liittyviin tekijöihin, kuten sidosryhmien osallistamiseen ja kaksoisolennaisuusanalyysiin prosessina palataan syvemmin seuraavassa luvussa.

CSRD-direktiivi edellyttää vastuullisuustietojen sisällyttämistä hallituksen toimintakertomukseen, eli direktiivin vaatimusten mukaisia tietoja ei voi enää esittää erillisessä vastuullisuusraportissa (Hummel & Jobst, 2024). Aikaisempi NFRD-direktiivi ei edellytä yrityksiä antamaan toimintakertomusta digitaalisessa muodossa, mikä haittaa raportoitavien tietojen vertailukelpoisuutta, löydettävyyttä ja käytettävyyttä. CSRD-direktiivin vaatimukseen kuuluu, että raportit on julkaistava digitaalisessa muodossa, jotta raportoitavat tiedot voidaan merkitä tunnisteilla kyseisten kestävyysraportointistandardien mukaisesti. (EUVL, L322/33.)

Lisäksi CSRD-direktiivi määrää rajoitetun varmuuden antamista yrityksen vastuullisuusraportoinnille, ja tämän varmuuden voi antaa vain lakisääteinen tilintarkastaja (Hummel & Jobst, 2024).

Direktiivin voimaantulo

CSRD-direktiivi astuu voimaan vaiheittaisella käyttöönotolla, mikä tarkoittaa, että direktiivin vaatimukset tulevat koskettamaan yrityksiä vaiheittain eri tilikausista alkaen. Ensimmäisenä velvoitettuja raportoimaan tilikaudesta 2024 alkaen ovat ne yritykset, jotka ovat olleet aikaisemmin NFRD-direktiivin vaatimusten piirissä. Tämä koskee suuria ja yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä, joilla on keskimäärin yli 500 työntekijää. Loput suuret yritykset liittyvät vaatimusten piiriin tilikaudesta 2025 alkaen, ja viimeisenä EU:n säännellyillä markkinoilla listatut pienet ja keskisuuret yritykset tilikaudesta 2026 alkaen. (Hummel & Jobst, 2024.) Tämän tutkielman tutkimuskohteen, Helsinki First North -listan pk-yritysten, on siis raportoitava CSRD-direktiivin vaatimusten mukaisesti ensimmäisen kerran keväällä 2027, koskien tilikautta 2026.

2.2 Kaksoisolennaisuusanalyysi

2.2.1 Sidosryhmät olennaisuusarvioinnin taustalla

Yritysten sidosryhmillä, kuten omistajilla, asiakkailta, sijoittajilla, rahoittajilla, toimittajilla, yhteistyökumppaneilla sekä medialla, on merkittävä rooli yritys vastuun ja sen kehittymisen kannalta. Yritys vastuun näkökulmasta sidosryhmäajattelun merkitys on siinä, että yrityksen yhteiskunnalliset, niin sosiaaliset, taloudelliset kuin ympäristöllisetkin tekijät ovat yleisesti vaikutuksia eri sidosryhmiin. Yritys vastuun ja siihen liittyvä prosessi edellyttää, että yritys ymmärtää johdon, sijoittajien ja kaikkien sidosryhmien tiedontarpeet, jotka voivat vaikuttaa yrityksen pitkän aikavälin suorituskykyyn. (Torelli ym., 2020.) Kirjallisuudessa on annettu selviä viittauksia tarpeeseen lisätä sidosryhmien osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia yritys vastuuraportoinnin prosesseissa. Lisäksi yritys vastuuraportoinnin laadun on todettu olevan tiiviisti sidoksissa sidosryhmien osallistumisen laatuun, olipa se sitten ennen raportin laatimista tai sen aikana. (Thomson & Bebbington, 2005.)

Kuten muissa yritysraportoinnin prosesseissa, myös olennaisten teemojen arvioinnissa yritykset ovat tiiviissä yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa (Lakshan, Low & de Villiers, 2022). Olennaisuusarviointia ohjaa vuoropuhelu vaikutusten kohteena olevien sidosryhmien, kuten kuluttajien ja vastuullisuusraportoinnin käyttäjien kanssa (EFRAG, 2023). Yritykset toteuttavat erilaisia sidosryhmien osallistamiseen ja vaikutusten arviointiin liittyviä prosesseja, kuten esimerkiksi sidosryhmäanalyysia. Niiden avulla yritykset voivat saada arvokasta tietoa sidosryhmien vaatimuksista ja tavoitteista. (Lakshan ym., 2022.)

Yritykset kohtaavat erilaisia haasteita sidosryhmiensä priorisoinnissa ja osallistamisessa (Lakshan ym., 2022). Kaur ja Lodhia (2019) tutkivat näitä sidosryhmäyhteistyössä esiintyviä haasteita, ja tutkimuksen mukaan keskeisimpiä sidosryhmien osallistamisen tehokkuutta heikentäviä tekijöitä ovat rajalliset resurssit sekä niin sisäisten kuin ulkoistenkin sidosryhmien sitoutumisen puute ja haluttomuus osallistua. Olennaisuusarvioinnin kannalta tämä on merkittävää, sillä näiden sidosryhmäyhteistyöhön liittyvien puutteiden on havaittu vaikuttavan olennaisuusarviointiprosessiin heikentävästi (Lakshan ym., 2022).

2.2.2 Kaksoisolennaisuuden näkökulmat

Kaksoisolennaisuuden periaatteen mukaan yritysten on huomioitava olennaisuuden kaksi ulottuvuutta, vaikutusolennaisuus (impact materiality) ja taloudellinen olennaisuus (financial materiality) (Correa-Mejía ym., 2024). Vaikutusnäkökulmasta kestävyystekijä on olennainen, jos se todellisesti tai mahdollisesti vaikuttaa positiivisesti tai negatiivisesti ympäristöön tai ihmisiin. Vaikutusolennaisuuden arvioinnissa ja raportoitavien olennaisten asioiden määrittämisessä yrityksen on ymmärrettävä tekijät ja tahot, jotka aiheuttavat vaikutuksia, tunnistettava niiden mahdollisesti aiheuttamat vaikutukset ja viimeisenä arvioitava näiden eri vaikutusten olennaisuuden taso. (EFRAG, 2023.) Aihekohtaiset standardit, ESRS E1-E5, ESRS S1-S4 ja ESRS G1, jakavat vaikutusolennaisuuden tekijät hallintoon, sosiaalisiin ja ympäristöön kohdistuviin vaikutuksiin sekä sisältävät vaatimuksia olennaisten vastuullisuusaiheiden julkistukseen liittyen (Hummel & Jobst, 2024).

Taloudellinen olennaisuus on yleisellä tasolla sellaisten tietojen tunnistamista, joiden poisjättäminen tai virheellinen esittäminen voisi vaikuttaa yrityksen raporttien käyttäjien

päätöksiin. Kestävyysskysymys on taloudellisesta näkökulmasta olennainen, jos se aiheuttaa tai voidaan odottaa aiheuttavan yritykselle taloudellisia vaikutuksia. Nämä liittyvät esimerkiksi yrityksen kehitykseen, kassavirtoihin tai rahoituksen saatavuuteen. Taloudellinen olennaisuus sisältää raportointia kestävyysriskeistä ja -mahdollisuuksista, kuten esimerkiksi resurssien saatavuuteen ja maineriskiiin liittyen, jotka voivat toteutuessaan vaikuttaa yrityksen taloudelliseen suorituskykyyn. (EFRAG, 2023.)

Vaikutus- ja taloudellisessa olennaisuudessa on omia ominaispiirteitä, mutta ne myös liittyvät toisiinsa (EFRAG, 2023). Tähän liittyen Correa-Mejía ja kumppanit (2024) tutkivat eurooppalaisten kaksoisolennaisuusperiaatetta noudattavien yritysten määrittämiä olennaisimpia teemoja erikseen sekä vaikutus- että taloudellisen olennaisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että useat kaksoisolennaisuusanalyysin olennaisiksi määrittämät teemat, kuten ilmastotoimet ja ihmisoikeudet, ovat erityisen olennaisia sekä vaikutus- että taloudellisen olennaisuuden näkökulmasta (Correa-Mejía ym., 2024). Aina ei siis voida tehdä tarkkaa rajanvetoa vaikutus- ja taloudellisen näkökulman välillä, kun arvioidaan yksittäisten vastuutekijöiden olennaisuutta. . Näillä sekä vaikutus- että taloudellisesti olennaisilla tekijöillä on vaikutusta ihmisiin ja ympäristöön, sekä myös yrityksen arvonluontiin (Correa-Mejía ym., 2024).

Yritysten on raportoitava olennaisista tekijöistä kummastakin näkökulmasta vastatakseen sijoittajien ja muiden sidosryhmien tiedontarpeisiin (Correa-Mejía ym., 2024). Kirjallisuudessa on kuitenkin havaittu huomionarvoisia seikkoja tähän kaksoisolennaisuuden näkökulmien painotuksiin liittyen. Tästä esimerkkinä Setia, Abhayawansa, Joshi & Wasantha Pathiranage (2024) tutkivat tasapainoa yritysten raporteissa esiintyvien vaikutus- ja taloudellisesti olennaisten tekijöiden välillä. Tutkimuksen tulosten mukaan yritykset raportoivat määrällisesti selkeästi enemmän vaikutusolennaisista tekijöistä verrattuna taloudellisesti olennaisiin tekijöihin. Vaikutusolennaisuuden näkökulma saa siis yritysten raportoinnissa suuremman merkityksen, ja taloudellisen olennaisuuden näkökulma jää vähemmälle huomiolle. (Setia ym., 2024.) Kun huomioidaan CSRD-direktiivin yrityksille asettamat vaatimukset raportoida sekä vaikutus- että taloudellisesti olennaisista tekijöistä, ovat nämä löydökset merkittäviä, kun arvioidaan raportointia CSRD-direktiivin vaatimusten valossa.

Näiden kahden eri olennaisuuden näkökulman yhtäaikaisen ja tasapuolisen raportoinnin on siis havaittu olevan haasteellista ainakin osalle yrityksistä. Yhdeksi syyksi on esitetty, että sen kaksi

eri näkökulmaa eroavat usein toisistaan keskeisten sidosryhmien osalta (Dragomir, Dumitru, Chersan, Gorgan & Păunescu, 2024). Vaikutusolennaisuuden määrittämisprosesseissa keskeisimpiä sidosryhmiä ovat kuluttajat, työntekijät, sijoittajat sekä yhteiskunta, ja prosessit pohjautuvat pääsääntöisesti useiden sidosryhmien osallistamiseen ja niiden näkökulmien priorisointiin (De Cristofaro & Gulluscio, 2023; Dragomir ym., 2024). Taloudellinen olennaisuus taas määritellään kohdistamalla tiedontarpeet pääsääntöisesti vain sijoittajiin, kun arvioidaan yrityksen talouteen, ja sitä kautta sijoittajiin kohdistuvia riskejä ja mahdollisuuksia (Dragomir ym., 2024).

2.2.3 Kaksoisolennaisuus prosessina

ESRS-standardit vaativat kaikkien olennaisten tietojen esittämistä, mikä tarkoittaa, että yritysten tulee huomioida liiketoimintasuhteiden kautta epäsuorasti syntyvät vaikutukset, riskit sekä mahdollisuudet arvoketjujen alku- ja loppupäässä. Ainoastaan suorien vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien esittäminen voi antaa virheellisen kuvan yrityksen toiminnasta, sillä olennaiset vaikutukset syntyvät usein liiketoimintasuhteista. (Dragomir ym., 2024.) Osa yrityksistä, erityisesti pk-yritykset, voivat kohdata haasteita arvoketjutietojen hankinnassa, ja siinä tapauksessa yritys voi arvioida arvoketjutietoja käyttäen toimialakeskiarvoja tai muita vastaavia arvioita (EFRAG, 2023).

ESRS-standardit asettavat yrityksille vaatimuksen raportoida olennaisista tekijöistä arvioiden niitä ajallisesti lyhyellä -, keskipitkällä – ja pitkällä aikavälillä. Vaatimuksena on myös raportoida näiden olennaisten tekijöiden kehityksestä ja edistyksestä historiallista vertailutietoa käyttäen. (EFRAG, 2023.) Ei siis riitä, että yritys arvioi olennaisia asioita ainoastaan kahdesta näkökulmasta, vaan yrityksen on otettava huomioon myös arvoketjuajattelu, vaikutusten aikajänteet ja kehitys.

Setia ja kumppanit (2024) havaitsivat tutkimuksessaan, että yritykset painottavat raporteissaan enemmän vaikutusolennaisia tekijöitä ja jättävät taloudellisesti olennaiset tekijät vähemmälle huomiolle. Dragomir ja kumppanit (2024) tutkivat tätä samaa näkökulmien välistä tasapainoa, mutta olennaisuusarviointiprosessin kannalta. Tutkimuksen mukaan useiden yritysten arviointiprosessi on integroitu vaikutus- ja taloudellisen olennaisuuden välillä. Siitä huolimatta nämä yritykset ovat keskittyneet selkeästi enemmän vaikutusolennaisuuden prosesseihin.

(Dragomir ym., 2024.) Kummankin tutkimuksen tulokset osoittavat, että yritykset ovat panostaneet ja onnistuneet paremmin vaikutusolennaisuuden saralla, niin tekijöistä raportoinnin kuin prosessienkin osalta. Tämä tarkoittaa, että tunnistaakseen ja raportoidakseen olennaisista tekijöistä monipuolisesti sekä kummastakin näkökulmasta, on yrityksen huolehdittava laadukkaista ja vaatimusten mukaisista olennaisuusarvioinnin prosesseista.

Olennaisuusarvioinnin prosessi on merkittävä osa olennaisten tietojen määrittämistä. Sen vuoksi vaikutus- ja taloudellisesti olennaisten tekijöiden lisäksi yritykset ovat velvoitettuja raportoimaan niiden taustalla olevista kaksoisolennaisuuden prosesseista (Dragomir ym., 2024; Puroila & Mäkelä, 2019). CSRD-direktiivin lisäksi, myös useammat muut viitekehykset ja standardit, kuten GRI ja SASB, kehottavat yrityksiä raportoimaan olennaisuuden arviointiprosessistaan (Puroila & Mäkelä, 2019). Raportoimalla näistä prosesseista yritykset voivat parantaa raportoinnin laatua ja tietojen uskottavuutta, sekä näin lisätä sidosryhmien luottamusta yritystä ja sen toimintoja kohtaan (Ruiz-Lozano ym., 2022).

2.3 Yritysvastuuraportointi pk-yrityksissä

2.3.1 Pk-yrityksen määritelmä ja merkitys

Pk-yrityksellä tarkoitetaan pientä ja keskisuurta yritystä. Kirjanpitolain (1997/1336) määritelmän mukaan pk-yrityksen henkilöstö koostuu maksimissaan 250 työntekijästä sekä liikevaihto on korkeintaan 40 miljoonaa euroa tai tase korkeintaan 20 miljoonaa euroa. Jotta yritys voidaan katsoa pk-yritykseksi, on henkilöstön määrää koskevan kriteerin täyttyminen pakollista. Liikevaihdon ja taseen loppusumman tapauksessa yritys voi ylittää toisen kynnyksarvon, pysyen edelleen pk-yrityksenä. (Kirjanpitolaki, 1997/1336.) Tämä jousto lisää tasapuolista kohtelua erityyppisten yritysten välillä, sillä esimerkiksi jakelu- ja kaupanalan yrityksillä on luonteensa vuoksi suurempi liikevaihto valmistusteollisuuden yrityksiin verrattuna. Laskelmiin käytetään viimeisen hyväksytyt tilikauden tietoja. Mikäli uudella yrityksellä ei ole vielä hyväksyttyä tilinpäätöstä, voi se käyttää liiketoimintasuunnitelman muodossa olevaa ilmoitusta, johon sisältyy tilivuoden kuluessa tehty luotettava arvio. (Euroopan komissio, 2015.)

Suomessa pk-yritykset tuottavat 54,2 prosenttia eli yli puolet yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta sekä pk-sektorin osuus Suomen bruttokansantuotteesta (BKT) on yli 40 prosenttia (Yrittäjät, 2023). Pk-yrityksillä on siis elintärkeä ja merkittävä rooli kokonaisvaltaisesti taloudessa luoden työpaikkoja, edistäen BKT:n kasvua, tuoden innovaatioita ja stimuloiden muita taloudellisia toimintoja. Tätä pienten ja keskisuurten yritysten muodostamaa sektoria pidetäänkin maailmanlaajuisesti talouden selkärankana. (Jayasekara, Fernando & Ranjani, 2020.) Pk-yritysten ryhmällä on siis hyvin merkityksellinen rooli yhteiskunnan monella osa-alueella, niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa.

2.3.2 Pk-yritysten yritysvastuuraportointi

Taloudellisen roolin lisäksi pk-yrityksillä on keskeinen asema ja merkitys myös yritysvastuun ja siitä raportoinnin kontekstissa, niiden kattaessa hyvin suuren osan koko yritystoiminnasta (Caputo ym., 2024). Tämän vuoksi pk-yritysten vastuullisuustoimilla ja -raportoinnilla on hyvin laaja-alainen vaikutus niin yritysvastuun onnistumiseen, kuten myös yritysvastuuraportoinnin kenttään. Yritysvastuuraportointi on tärkeää yhteiskunnallisen merkityksen lisäksi myös pk-yrityksille itselleen, ja useat pk-yritykset ovatkin sisällyttäneet yritysvastuun ja sen raportoinnin osaksi päivittäisiä toimintojaan (Caputo ym., 2024; Setyaningsih ym., 2024).

Usein yritysvastuuraportointi saa pk-yritysten organisaatorakenteissa suuryrityksiin verrattuna erilaisen merkityksen, mikä johtuu yrityskoon ja rakenteen monimutkaisuuden eroista (Caputo ym., 2024; Setyaningsih ym., 2024). Merkittävimmät erot liittyvät niiden käytettävissä oleviin pääomiin, resursseihin ja kokemuksiin kestävyyskäytännöissä. Nämä erot vaikuttavat yritysten mahdollisuuksiin panostaa yritysvastuuraportointiin niin rahallisesti ja ajallisesti, kuten myös raportoinnissa tarvittavaan henkilöstöön ja asiantuntemukseen liittyen. (Setyaningsih ym., 2024.) Yleisesti tarkasteltuna suurten yritysten yritysvastuuraportoinnin onkin havaittu olevan paremmalla tasolla pk-yrityksiin verrattuna. Toisaalta on väitetty, että pk-yritykset voivat olla suuryrityksiä parempia omaksumaan yritysvastuun käytäntöjä erityisesti sisäisissä toiminnoissa, niiden rakenteiden ollessa yksinkertaisempia. (Ortiz, Marín & Thompson, 2024.)

Yrityksen ominaisuudet ja käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat yritysten välisiin eroihin siinä, mitkä tekijät toimivat yrityksen motiiveina ja haasteina yritysvastuuraportoinnin taustalla

(Setyaningsih ym., 2024). Lisi, Mignacca ja Grimaldi (2024) tunnistavat tutkimuksessaan pk-yritysten vapaaehtoisen yritysraportoinnin taustalla olevista mekanismeista näitä motiiveja ja haasteita. Pk-yrityksiä vapaaehtoiseen raportointiin motivoi esimerkiksi sen kasvattama legitiimiys, joka parantaa yrityksen uskottavuutta ja mainetta yritysraportoinnissa. Tämän lisäksi yrityksiä raportointiin motivoivat siitä mahdollisesti saatava kilpailuetu, vahvempi sidosryhmien sitoutuminen sekä sidosryhmien yritykselle asettama paine. Pk-yritysten raportoinnissa taas merkittävin haaste on yleinen kykyjen puute liittyen työntekijöiden rajalliseen koulutukseen, sidosryhmäviestintään sekä tiedonkeruuseen ja -analysointiin. (Lisi ym., 2024.) Näitä motiiveja ja haasteita voidaan tunnistaa myös suurten yritysten kohdalla, mutta niiden merkitys painottuu pk-yritysten ominaisuuksien vuoksi.

Tähän mennessä pk-yritykset ovat harjoittaneet yritysraportointia pääosin vapaaehtoisesti, ja raportointia on ohjannut pk-yrityksille vapaaehtoiset standardit ja ohjeet, kuten GRI-standardit. Nämä standardit eivät ole pakottaneet pk-yrityksiä raportointiin, vaan motiivina on ollut pääasiassa kilpailuetu ja sidosryhmien asettama paine. Yksi merkittävimmistä CSRD-direktiivin tuomista muutoksista aikaisempiin viitekehyksiin verrattuna on sen vaatimusten laajentuminen listattujen pk-yritysten keskuuteen (Lisi ym., 2024). Tämä muutos tuo pk-yritysten raportointiin strategisten motiivien rinnalle sääntelyyn perustuvan motiivin, kun CSRD-direktiivi asettaa raportointivaatimukset listatuille pk-yrityksille tilikaudesta 2026 alkaen. Listattujen pk-yritysten lisäksi vaatimukset koskettavat myös listaamattomia pk-yrityksiä välillisesti, sillä ne ovat usein velvollisia raportoimaan kestävyysasioista toimitusketjuissa oleville suuryrityksille (Allgeier & Feldmann, 2023). Tämä sääntelyn muutos ja kohdistuminen kooltaan pienempiin ja rakenteeltaan yksinkertaisempiin pk-yrityksiin onkin lisännyt kiinnostusta sekä tutkimusta erityisesti pk-yritysten yritysraportointia, siihen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia kohtaan (Lisi ym., 2024).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Aineisto ja sen keruu

Tämän tutkielman aineistona ovat Nasdaq Helsinki First North -listan pienet ja keskisuuret yritykset, tarkemmin niiden julkisesti saatavilla olevat vastuullisuusraportit ja vuosiraporttien vastuullisuusosiot. Tutkimukseen tarvittavan aineiston keruu aloitettiin lataamalla Kauppalehden (2024) tarjoama Excel-taulukko. Se sisälsi kaikki Nasdaq Helsinki First North -listalla syyskuussa 2024 listattuna olleet yritykset, joita oli yhteensä 49 kappaletta. Tämän jälkeen käytettiin julkisesti saatavilla olevia yritysten tilinpäätöstietoja 31.12.2023 päättyneeltä tilikaudelta. Niiden perusteella selvitettiin kaikkien listan yritysten tilikauden 2023 päättyessä olevat taseen loppusummat, vuosiliikevaihdot ja henkilöstön suuruudet. Pk-yritykset kerättiin listalta huomioiden Kirjanpitolain (1997/1336) pk-yritykselle asettamat kriteerit. Niiden perusteella enintään toinen, vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma, saa ylittää määrätyn raja-arvon.

Kirjanpitolain (1997/1336) pk-yrityksen määritelmä:

1. Henkilöstön määrä enintään 250 työntekijää
2. Vuosiliikevaihto enintään 40 miljoonaa euroa tai
3. Taseen loppusumma enintään 20 miljoonaa euroa

Kirjanpitolain (1997/1336) määritelmä huomioiden Helsinki First North -listalla oli syyskuussa 2024 yhteensä 33 pk-yritystä, jotka otettiin tässä vaiheessa tarkempaan käsittelyyn. Aineiston keruun alussa pyrkimyksenä oli saada yleiskuva Helsinki First North -listan pk-yritysten yritysraportoinnista ja muusta vastuullisuusviestinnästä. Yleisluontoisen havainnoinnin jälkeen päädyttiin ottamaan tarkempaan tarkasteluun ne yritykset, jotka olivat raportoineet edes vähäisellä tasolla vastuullisuudesta tai olennaisuuden tekijöistä. Näistä teemoista raportoineita yrityksiä oli yhteensä 12 kappaletta. Siis joo alkuvaiheessa jätettiin vain vastuullisuusviestintää harjoittavat yritykset pois analyysistä, sillä tämän tutkimuksen tarkoitus oli saada ymmärrystä juuri olennaisuuden raportoinnista ja sen piirteistä.

Tutkimuksen ajallinen rajaus tehtiin vuoteen 2023, sillä pk-yritysten yritysraportointi on kehittynyt huomasti viime vuosina, ja tämän tutkimuksen tarkoitus oli saada ymmärrys

raportoinnista juuri tutkimuksen teon hetkellä. Vuoden 2023 raportit olivat syksyllä 2024 tarkasteltuna tuoreimmat julkisesti saatavilla olevat vastuullisuus- ja vuosiraportit. Lopullinen aineisto koostui siis Helsinki First North -listan pk-yritysten vuoden 2023 vastuullisuusraporteista sekä vuosiraporttien vastuullisuusosioista.

Tämän tutkielman aineisto oli monipuolinen toimialan ja henkilöstömäärän osalta. Alla olevassa taulukossa on esitetty aineiston yritykset, niiden toimialat, henkilöstömäärät sekä yritysvastuuraportoinnin muodot.

Yritys	Toimiala	Henkilöstö	Raportoinnin muoto
Betolar Oyj	rakennusteknologia	60	vuosikertomus
Digital Workforce Oyj	IT-konsultointi	193	yritysvastuuraportti
Eagle Filters Group Oyj	suodatusteknologia	60	vuosikertomus
EcoUp Oyj	ympäristötekniologia	183	vuosikertomus
Fifax Oyj	kalankasvatus	17	vuosikertomus
Fodelia Oyj	elintarviketekniologia	133	vuosikertomus
LapWall Oyj	puuteollisuus	129	yritysvastuuraportti
Lemonsoft Oyj	ohjelmistot	208	vuosikertomus
Merus Power Oyj	sähkötekniologia	88	yritysvastuuraportti
Modulight Oyj	terveystekniologia	70	vuosikertomus
Norrhydro Group Oyj	metallitekniologia	172	vuosikertomus
Spinnova Oyj	tekstiilitekniologia	77	vuosikertomus

3.2 Analyysimenetelmät

Tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta, sillä tarkoituksena oli saada syvempi ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia, sillä sisällönanalyysissa tämän tutkimuksen aineistona olevia vastuullisuusraportteja ja vuosiraportteja voitiin analysoida systemaattisesti luoden tutkittavasta ilmiöstä selkeän, mielekkään ja yhtenäisen informaation (Tuomi & Sarajarvi, 2018, alaluku 4.4).

Sisällönanalyysin eri aineistomenettelytapoja on kaiken kaikkiaan kolme: aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja, vaan ne muodostuvat ja valikoituvat pelkästään aineiston perusteella, mikä voi koitua ongelmaksi tutkijan ennakkoluulojen ja aikaisemman teorian takia. Teorialähtöisessä analyysissä testataan usein aikaisempaa tietoa uudessa kontekstissa, ja analyysia ohjaa jokin aikaisempi teoria. Teoriaohjaava analyysi on näiden kahden välimalli, nimittäin analyysiyksiköt valitaan aineistosta hyvinkin vapaasti, mutta aikaisemmalla teorialla voidaan ohjata tai auttaa analyysia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, alaluku 4.2.)

Tämän tutkielman tarkennetuksi analyysimenetelmäksi valikoitui teoriaohjaava sisällönanalyysi. Tarkoituksena oli tunnistaa aineistolähtöisesti pk-yritysten raporteissa esiintyviä kaksoisolenaisuuden piirteitä, mutta auttaa ja ohjata analyysia aikaisemmalla teorialla. Analyysissa ohjaavana teoriana toimi CSRD-direktiivin vaatimukset ja kaksoisolenaisuuden käytännöt, kuten olenaisuuden näkökulmat, sidosryhmien osallistaminen ja olenaisuusarvioinnin prosessista raportointi. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin tavoin analyysissa ei kuitenkaan testattu tätä aikaisempaa teoriaa tutkimuksen aineiston kontekstissa, vaan teoria toimi vain analyysin tukena (Tuomi & Sarajärvi, 2018, alaluku 4.2).

Tämän tutkielman tarkoituksena oli löytää vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten kaksoisolenaisuuden näkökulmat vaikutusolenaisuus ja taloudellinen olenaisuus näkyvät listan pk-yritysten raporteissa?
2. Miten listan pk-yritykset raportoivat sidosryhmien osallistamisesta ja olenaisuusanalyysistä prosessina?

Aineiston analyysissa käytettiin Excel-taulukkoa, jossa oli vastuullisuusraportointia harjoittavat Helsinki First North -listan pk-yritykset listattuna. Ensin aineisto teemoiteltiin teoriaohjaavasti eri näkökulmiin ja teemoihin. Tämän jälkeen aineistosta koodattiin eri teemoissa esiintyviä kaksoisolenaisuuden piirteitä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, alaluku 4.1.)

Tutkielman ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastauksia jakamalla kaksoisolenaisuus teoriaohjaavasti CSRD-direktiivin mukaan kahteen näkökulmaan:

vaikutusolennaisuuteen ja taloudelliseen olennaisuuteen. Teemoittelua jatkettiin jakamalla vaikutusolennaisuus edelleen ympäristöön ja ihmisiin kohdistuviin vaikutuksiin. Ympäristöön ja ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia analysoitiin lähestyen niitä vaikutusten maininnan, mittaamisen ja tavoitteiden kannalta. Taloudellinen olennaisuus jaettiin kestävyysriskeihin ja -mahdollisuuksiin. Niitä lähestyttiin analysoiden riskien ja mahdollisuuksien tunnistamista sekä niiden kytkemistä taloudelliseen suorituskyykyyn.

Vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen etsittiin jakamalla analyysi yritysten sidosryhmien osallistamisen ja olennaisuusanalyysin prosessien arviointiin. Sidosryhmien osallistamista tutkittiin arvioiden raporteissa esiintyvää sidosryhmien mainintaa, sidostyhmävuorovaikutuksen keinoja ja sidosryhmien merkitystä. Olennaisuusanalyysin prosessien osalta yritysten raporteista etsittiin kaksoisolennaisuuden periaatteen huomioimista sekä olennaisuusarvioinnin prosessien esittämistä.

Analyysin tavoitteena oli lisäksi tunnistaa yhtäläisyyksiä ja eroja näiden teemojen osalta eri yritysten raporttien välillä. Analyysissa otettiin mukaan yritysten toimialat ja henkilöstön suuruudet niiltä osin, kun ne olivat relevantteja kyseisen raportoinnin osa-alueen kannalta. Vaikka analyysi rakentuu aikaisemman CSRD-direktiivin ja kaksoisolennaisuuden teorian pohjalta, ei tässä tutkimuksessa oteta kantaa pk-yritysten yritysraportoinnin tasoon CSRD-direktiivin vaatimuksiin verraten.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Vaikutusolennaisuus

Ympäristöön kohdistuvat vaikutukset

Lähes kaikki aineiston yritykset raportoivat edes jollakin tavalla ympäristöön kohdistuvista, negatiivisista ja positiivisista, vaikutuksistaan, ja raportointi näistä vaikutuksista on yleisesti ottaen monipuolista. Ympäristövaikutuksista raportoinnissa on kuitenkin paljon eroja yritysten välillä, varsinkin vaikutusten mittaamisen ja vaikutuksiin liittyvien tavoitteiden osalta.

Negatiivisten vaikutusten osalta yritykset raportoivat ympäristöä kuormittavista tekijöistä, kuten luonnonvarojen runsaasta käytöstä, saastuttamisesta, hiilidioksidipäästöistä ja merten lämpötilan noususta. Kaksi yritystä, rakennusteknologian ja kalankasvatuksen toimialalta, raportoivat negatiivisten ympäristövaikutusten olevan toimialalle välttämättömiä. Tästä esimerkkinä rakennusalan yritys Betolar Oyj (2023, 4) raportoi:

Rakentamisen ja kaivosteollisuuden kestävyys on iso haaste ilmaston ja luonnonvarojen kannalta.

Osa yrityksistä vertaavat omia ympäristövaikutuksiaan toimialan muihin yrityksiin näyttäen itsensä positiivisessa valossa. Negatiivisten ympäristövaikutusten vähäisyyttä toimialan keskiarvoihin verrattuna perustellaan erilaisilla ja tehokkaammilla tuotantotavoilla, ympäristöystävällisempien materiaalien käytöllä, materiaalien kierrätyksellä sekä sivuvirtojen hyödyntämisellä. Mahdollisesti siis osa yrityksistä selittelevät negatiivisten vaikutusten syntyä, siirtävät vastuun taakkaa pois itseltään ja saattavat vähätellä vaikutusten suuruutta verraten muihin toimijoihin.

Aineiston yritykset raportoivat positiivisista ympäristövaikutuksistaan monin eri tavoin, mutta ne eivät ole yhtä selvästi tulkittavissa ja arvioitavissa kuin negatiiviset vaikutukset. Positiiviset vaikutukset esitetään pääasiassa negatiivisten vaikutusten minimoimisena. Yksi puuteollisuuden yritys kuitenkin raportoi selkeästä positiivisesta vaikutuksestaan:

Lapwall on hiilijalanjäljeltään negatiivinen eli toimintamme sitoo enemmän hiilipäästöjä kuin aiheuttaa. (Lapwall Oyj, 2023, 17)

Toinen vastaava selvästi positiivinen vaikutus on parin yrityksen raporteissa esiintyvät ympäristöystävälliset ja päästöjä vähentävät hankkeet, joihin yritykset osallistuvat kompensoidakseen omia päästöjään tai luodakseen positiivisia vaikutuksia ympäristölle. Lisäksi moni yritys lähestyy vaikutuksia arvoketjun näkökulmasta. Tästä esimerkkinä Lemonsoft Oyj (2023, 12) raportoi ohjelmistoratkaisujen tehostavan asiakkaiden tuotantoa, vähentäen samalla ympäristöpäästöjä:

Our software solutions enhance the production and logistics of our customers, thereby conserving resources and energy and reducing emissions.

Tämä arvoketjuajattelu osoittaa laajempaa ymmärrystä ympäristövastuusta koko liiketoiminnan kontekstissa.

Lähes kaikki aineiston yritykset, jotka mainitsevat raporteissaan ympäristövaikutuksistaan, raportoivat myös näiden vaikutusten mittaamisesta ja mittausten tuloksista. Osa yrityksistä esittävät ympäristövaikutukset, kuten rehevöitymisen, energiavarojen käytön, vedenkulutuksen ja jätteiden eri muodot, laskettuna tarkasti eri tuotteille tai tuotannon osa-alueille. Tämä lisää läpinäkyvyyttä ja antaa todenmukaisemman kuvan vaikutusten synnystä ja hallinnasta. Kuitenkin vain muutama yritys raportoi tarkemmin siitä, miten nämä vaikutukset on mitattu ja tulokset saatu. Raporteissa mainitaan ulkopuolisten laatimista päästölaskelmista ja materiaalianalyyseista. Tarkempi raportointi mittausten suorittamisesta ja tulosten synnystä puuttuu kokonaan, mikä heikentää tulosten luotettavuutta.

Yritysten raporteissa esiintyvät ympäristövaikutuksiin liittyvät tavoitteet heijastavat pääasiassa samoja teemoja kuin raporteissa mainitut jo toteutuneet negatiiviset ja positiiviset vaikutukset. Yritykset raportoivat tavoitteista pääasiassa tehokkaampaan jätteiden käsittelyyn, sivuvirtojen hyödyntämiseen, luonnonvarojen säästämiseen, hiilineutraaliuteen, vedenkulutuksen vähentämiseen ja uusiutuvan sähkön käyttöön liittyen. Tavoitteista raportoinnin taso ja yksityiskohtaisuus eroavat aineiston yritysten välillä hyvinkin paljon. Osa yrityksistä raportoivat toimenpiteistä ja toimintatavoista, joiden avulla tavoitteet saavutetaan. Tästä esimerkkinä Fifax Oyj (2023, 9):

Etsimme uusiutuvalla energialla tuotettuja vaihtoehtoja, joilla voisimme edelleen vähentää toiminnan ilmastovaikutusta. Fifax optimoi tuotantoprosessia jatkuvasti ja parantaa siten rehun, hapen ja vedenpuhdistuskemikaalien käytön tehokkuutta.

Osa yrityksistä kuitenkin vain mainitsevat tavoitteita kertomatta mitään suunnitelluista toimenpiteistä, mikä saattaa herättää epäilyksen yrityksen todellisia pyrkimyksiä kohtaan.

Aineiston pk-yritysten toimialoilla voidaan havaita olevan vaikutusta yritysten raporteissa esitettyihin ympäristövaikutusten teemoihin. Esimerkiksi rakennus- ja puuteollisuuden yritysten raporteissa painottuvat raaka-aineiden käyttö ja toiminnasta aiheutuvat päästöt. Vastaavasti sähkö- ja ohjelmistoalan yrityksissä painottuvat digitaalisuuden ja arvoketjujen kautta saavutetut vaikutukset. Yksi ympäristöteknologian yritys, EcoUp Oyj ei raportoi ollenkaan ympäristövaikutuksistaan. Tämä on mielenkiintoinen havainto, kun huomioidaan yrityksen toiminnan tarkoitus valmistaa ympäristöystävällisiä rakennusmateriaaleja.

Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset

Suurin osa aineiston yrityksistä raportoivat sosiaalisista vaikutuksistaan, mutta se on selkeästi niukempaa ja vähemmän yksityiskohtaista ympäristövaikutuksiin verrattuna. Muutaman ympäristövaikutuksista raportoineen yrityksen raporteissa ei mainita sanallakaan sosiaalisista vaikutuksista. Huomionarvoista on myös se, että yritysten raportointi sosiaalisista vaikutuksista keskittyy vain positiivisiin vaikutuksiin, jättäen negatiiviset kokonaan huomioimatta. Raporteissa korostuvat erityisesti henkilöstöön liittyvät vaikutukset, kuten työturvallisuus, työterveyspalvelut, koulutuksen tarjoaminen, uralla eteneminen, työn- ja vapaa-ajan tasapaino, sekä tasa-arvoisuus eri osa-alueilla.

Sosiaalisista vaikutuksista raportoinnin selkeydessä ja laajuudessa on paljon eroja aineiston yritysten välillä. Osa yrityksistä vain mainitsevat joitakin yksittäisiä vaikutuksia. Osa taas tunnistavat raporteissaan yläkäsitteet vaikutukset yhteiskuntaan ja sosiaalinen vastuu. Laajuuden eroista esimerkkinä on henkilöstön hyvinvoinnista raportointi. Osa yrityksistä mainitsee tähän liittyen ainoastaan esimerkiksi työturvallisuuden ja työterveyspalvelut. Osa

y yrityksistä taas tuo raporteissaan laajemmin esille tähän liittyviä tekijöitä, kuten esimerkiksi Lapwall Oyj (2023, 18) raportissaan:

LapWallin henkilöstötavoitteet keskittyvät luomaan työympäristön, jossa työntekijät voivat menestyä, kehittyä ja sitoutua yrityksen tavoitteisiin. Tämä tapahtuu panostamalla työturvallisuuteen, henkilöstön kehittämiseen, palkitsemiseen ja etuihin sekä jatkuvaan palautteeseen ja kehitystoimenpiteisiin.

Muutama yritys raportoi yhdenvertaisuuden periaatteistaan, josta esimerkkinä on Betolar Oyj:n (2023, 27) raportin kohta:

Yhdenvertaisuus Betolarilla tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän henkilökohtaisista taustoistaan, ominaisuuksistaan, ajatuksistaan, vakaumuksestaan, mielipiteistäkään tai muistakaan henkilöön liittyvistä syistä.

Yleisesti myös sosiaalisten vaikutusten mittaamisesta ja tuloksista raportointi on suppeampaa ympäristövaikutuksiin verrattuna. Noin puolet aineiston yrityksistä raportoivat toteuttavansa säännöllisiä henkilöstökyselyjä. Muutama yritys esittää niiden tuloksia osa-alueittain, tuoden esille yritysten onnistumiset ja haasteet esimerkiksi työntekijöiden jaksamisessa, onnistumisen ja turvallisuuden tunteessa sekä oman roolin merkityksellisyydessä.

Yritysten raporteissa yleisesti esiintyvä mittari on henkilöstön ikä- ja sukupuolijakaumat, jotka tarjoavat tietoa tasa-arvon toteutumisesta yrityksen sisällä. Huomionarvoista on, että monen yrityksen sukupuolijakauman mittarit tuovat esiin sukupuolten välisen epätasapainon, mutta yksikään yritys ei kuitenkaan ota siihen kantaa millään tavalla. Tämä lisää epäilystä sen osalta, toimiiko yritys aktiivisesti edistääkseen tasa-arvoa yrityksessä.

Tavoitteiden osalta sosiaalisten vaikutusten raportointi on varsin vähäistä, ja raporteissa mainitaan vain muutamia yleisiä tavoitteita. Esimerkiksi Digital Workforce Oyj (2023, 9) raportoi keskittyvänsä henkilöstökyselyissä havaittuihin haasteisiin:

Kuuntelemme henkilöstöämme aktiivisesti ja kehitämme toimintaamme heiltä saadun palautteen pohjalta.

Muita raporteissa esiintyviä sosiaalisiiin vaikutuksiin liittyviä tavoitteita ovat koko arvoketjun sosiaalisen vastuun varmistaminen, koulutuksen lisääminen ja ennaltaehkäisevä työterveys.

Keskeisimmät havainnot vaikutusolennaisuuden raportoinnissa

Kokonaisuudessaan aineiston yritykset tunnistavat raporteissaan monipuolisesti toimintansa aiheuttamia, niin positiivisia kuin negatiivisiakin, vaikutuksia. Ympäristövaikutusten raportoinnin luotettavuus vaihtelee paljon yritysten välillä, johtuen eroista mittareiden ja mittausten tulosten tarkkuudessa. Yleisellä tasolla yritysten toimialojen piirteet vaikuttavat ympäristövaikutusten raportoitaviin teemoihin, mutta tämä ei päde kaikkien aineiston yritysten kohdalla. Yritykset raportoivat sosiaalisista vaikutuksista lähinnä vain positiivisten vaikutusten osalta. Sosiaalisista vaikutuksista raportointi onkin vähäistä ja paljon suppeampaa ympäristövaikutuksiin verrattuna. Yleisesti yritysten raporteissa on paljon eroavaisuuksia vaikutuksista raportoinnin selkeydessä, kattavuudessa sekä ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten painotuksissa.

4.2 Taloudellinen olennaisuus

Kestävyysriskit

Vain noin puolet aineiston yrityksistä tunnistavat raporteissaan oman toimintansa aiheuttamia sekä omaan toimintaansa vaikuttavia vastuullisuuden riskejä. Useampi aineiston yritys, kuten Spinnova Oyj, mainitsee raportissaan kestävyysteemojen olevan osa yrityksen riskienhallintaprosessia:

Sustainability topics are considered as part of the risk management process.

(Spinnova Oyj, 2023, 28)

Spinnova Oyj, kuten myös moni muu riskienhallintaprosessista maininnut yritys, ei kuitenkaan kerro tarkemmin kohtaamistaan riskeistä, niiden vaikutuksista tai itse riskienhallintaprosessista.

Yrityksen taloudelliseen suorituskykyyn mahdollisesti vaikuttavia kestävyysriskejä mainitaan esimerkiksi ihmisille ja ympäristölle aiheutuneet vahingot, työtapaturmat sekä tietoturvariskit. Nämä riskit heijastelevat osittain samoja teemoja, mistä yritykset raportoivat vaikutusolennaisuuden näkökulmasta. Tästä esimerkkinä on kalankasvatusyrityksen Fifax Oyj:n (2023, 10–11) riskeinä esittämät ”*hallitsemattomat päästöt*” ja ”*rehevöityminen*”. Eagle Filters Goup Oyj:n (2023, 10) raportissa nostetaan esille ”*maineriski*”, joka voi realisoitua yrityksen aiheuttamien kestävyysriskien seurauksena ja näin vaikuttaa taloudelliseen suorituskykyyn. Raaka-aineiden saatavuus, kestävyyssäätelyn muutokset sekä tuotevastuu ovat yritysten raporteissa esitettyjä ulkopuolelta yrityksen toimintaan ja taloudelliseen tulokseen mahdollisesti vaikuttavia kestävyysriskejä.

Suurin osa kestävyysriskeistä raportoineista yrityksistä ei ota mitään kantaa siihen, millä tavoin nämä riskit voivat vaikuttaa yrityksen taloudelliseen suorituskykyyn. Muutama yritys kuitenkin tunnistaa ja mainitsee raporteissaan näistä, kuten vaikutuksesta tuotantoon, rahoituksen saatavuuteen, laajentamissuunnitelmiin, taloudelliseen tulokseen ja yrityksen kannattavuuteen. Yksi yritys raportoi riskienhallinnan merkityksestä näiden taloudellisten tavoitteiden kannalta:

Riskienhallinnassa tulee keskittyä tunnistamaan olennaiset, yrityksen tavoitteiden saavuttamista mahdollisesti uhkaavat epävarmuustekijät ja riskit ja arvioimaan ovatko ne hyväksyttävällä tasolla.(Merus Power Oyj, 2023, 24)

Tämän yrityksen voidaan ajatella ymmärtävän riskien tunnistamisen ja -hallinnan sekä taloudellisen menestyksen välisen yhteyden. Kuitenkin suurin osa aineiston yrityksistä raportoivat vain riskeistä jättäen nämä taloudelliset seuraukset tarkastelematta.

Kestävyysmahdollisuudet

Noin puolet aineiston yrityksistä tunnistavat raporteissaan erilaisia kestävyysmahdollisuuksia, jotka voivat vaikuttaa positiivisesti taloudelliseen suorituskykyyn. Suurin osa mahdollisuuksista liittyy yrityksen vastuullisuudesta saamaan kilpailuetuun ja kestävämpien toimintatapojen tuomaan taloudelliseen etuun. Osa yrityksistä raportoivat vastuullisuudesta liiketoimintamahdollisuutena, kuten esimerkiksi:

Kestävä kehitys ei sulje pois tavoitteita tuottavuuden parantamisesta. Itse asiassa nämä kaksi asiaa kulkevat sekä asiakkailamme että omassa tuotekehityksessämme käsi kädessä. (Norrhydro Oyj, 2023, 8)

The main sustainable topics are also financially material for the company.
(Spinnova Oyj, 2023, 32)

Raporteissa esiintyviä yritykselle taloudellista etua ja helpotusta tuovia kestävyysmahdollisuuksia ovat esimerkiksi sivuvirtojen hyödyntäminen ja tuotanto ympäristössä, jota ei rajoita ympäristön hyvinvointia varten asetetut rajoitteet. Raporteissa kilpailuetu nousee esille merkittävämpänä motiivina näiden kestävyysmahdollisuuksien ja niiden hyödyntämisen taustalla. Tästä esimerkkinä Betolar Oyj (2023, 18) raportoi ympäristöystävällisten materiaalien kysynnän kasvun olevan yritykselle kilpailuetu, yrityksen liiketoiminnan koostuessa pääosin ympäristöystävällisten materiaalien tuotannosta. Muita kilpailuedun antajia ovat tietyn toimialan tiukentuneiden kestävyysvaatimusten täyttäminen sekä toimialaan verrattuna pienet negatiiviset ympäristövaikutukset, josta mainittiin jo vaikutusolennaisuuden näkökulmasta.

Keskeisimmät havainnot taloudellisen olennaisuuden raportoinnissa

Yritykset jättävät raporteissaan taloudellisen olennaisuuden ja siihen liittyvät tekijät, eli kestävyysriskit ja -mahdollisuudet selkeästi vähemmälle huomiolle vaikutusolennaisuuteen verrattuna. Aineistosta voidaan kuitenkin havaita, että muutama yritys, joka ei raportoi vaikutusolennaisista tekijöistä, raportoi kuitenkin yritykselle taloudellisesti olennaisista kestävyysriskeistä ja -mahdollisuuksista. Huomionarvoista onkin, että kattavimmin taloudellisesti olennaisista tekijöistä raportoivat yritykset eivät käsittele raporteissaan juurikaan vaikutusolennaisia tekijöitä.

Toinen huomionarvoinen seikka on, että osa kestävyysmahdollisuuksista raportoivista yrityksistä eivät raportoivallakaan kestävyysriskeistä, ja toisin päin. Aineiston yritykset raportoivat siis karkeasti sanottuna joko kestävyysriskeistä tai mahdollisuuksista tai ei kummastakaan, mutta harvemmin molemmista.

4.3 Sidosryhmien osallistaminen ja olennaisuusanalyysi

Sidosryhmien osallistaminen

Lähes kaikki aineiston yritykset tunnistavat raporteissaan eri sidosryhmiään, mutta niiden huomioonmonipuolisuus vaihtelee paljon yritysten välillä. Pintapuolisimmin sidosryhmiä huomioivat yritykset raportoivat ainoastaan asiakkaistaan ja henkilöstöstään. Osa yrityksistä osoittavat käsityksensä sidosryhmien laajasta verkosta ja raportoivat myös muista sidosryhmistään, kuten yhteistyökumppaneista, toimittajista, sijoittajista, analyytikoista, sääätelyviranomaisista, rahoittajista, mediasta, vaikuttajista, kuluttajista ja paikallisyhteisöistä.

Aineiston yritysten välillä on selkeitä eroja siinä, miten yritykset raportoivat sidosryhmävuorovaikutuksen keinoista ja sidosryhmien osallistamisesta. Suppeimmillaan raporteissa mainitaan yhteistyöstä sidosryhmien kanssa, mutta ei avata tarkemmin tämän yhteistyön ja vuorovaikutusten tapoja. Noin puolet yrityksistä kuvaavat tarkemmin vuorovaikutuksen keinoja, ja esimerkiksi Spinnova Oyj:n (2023, 29) raportissa mainitaan sidosryhmävuorovaikutuksen keinoiksi tiivis yhteistyö brändikumppanien kanssa, työntekijöiden kuuleminen ja keskustelut sijoittajien kanssa:

Spinnova's stakeholder engagements include, for example, close cooperation with the brand partners and industry partners to continuously develop the business, employee consultations, and discussions with investors.

Useampi yritys raportoi toteuttamistaan asiakastyytyväisyyskyselyistä, saaden arvokasta tietoa asiakkaiden vaatimuksista vastuullisuuteen liittyen. Lisäksi Digital Workforce Oyj (2023, 6) raportoi selvittäneensä kyselyjen avulla myös muiden sidosryhmien vastuullisuusodotuksia. Tulosten mukaan esimerkiksi henkilöstö painottaa työhyvinvointia ja kehitysmahdollisuuksia, sijoittajat riskienhallintaa ja hiilijalanjälkeä, toimittajat osaamisen kehittämistä ja eettisiä toimintatapoja sekä asiakkaat vihreitä innovaatioita ja tietoturvaa (Digital Workforce Oyj, 2023, 6).

Raporteissa painottuu vuorovaikutuksen ja sidosryhmien osallistamisen tärkeys sen kannalta, että niiden avulla voidaan ymmärtää eri sidosryhmien tarpeita, näkemyksiä ja odotuksia yrityksen vastuullisuudelle ja siitä raportoinnille. Tästä esimerkkinä:

Spinnova frequently engages with stakeholders to understand their needs, viewpoints, and expectations on the company, including the company's sustainability work and reporting. (Spinnova Oyj, 2023, 29)

Muutaman yrityksen raportissa sidosryhmien merkitys nousee esille olennaisuusarvioinnin prosessin näkökulmasta, kuten esimerkiksi:

Sidosryhmien odotukset ohjaavat vastuullisuuden painopisteitä. (Digital Workforce, 2023, 6)

Modulight on määritellyt olennaiset sosiaalisen ja taloudellisen sekä ympäristövastuun teemansa sidosryhmien tarpeiden ja odotusten perusteella. (Modulight Oyj, 2023, 11)

Digital Workforce (2023, 6) esittää raportissaan, miten sidosryhmien odotukset huomioidaan ja mitataan olennaisuusprosessin taustalla, kun taas Modulight Oyj (2023, 11) ei raportoi mitään tästä prosessista. Aineiston yritysten välillä onkin tältä osin selkeitä eroja raportoinnin yksityiskohtaisuudessa.

Olennaisuusanalyysi

Muutama aineiston yritys mainitsee kaksoisolennaisuuden periaatteesta olennaisuusarvioinnin taustalla. Esimerkiksi Merus Power (2023, 11), esittää raportissaan seuraavasti:

Kaksoisolennaisuuden ulottuvuuksista vaikutusolennaisuus kuvaa yrityksemme vaikutuksia ympäristöön, ihmisiin ja yhteiskuntaan ja taloudellinen olennaisuus valottaa vastuullisuusnäkökohtien aiheuttamia liiketoimintariskejä ja -mahdollisuuksia. (...) Kaksoisolennaisuuden käsite on keskeisessä asemassaa CSRD-direktiivin mukaisessa kestävyysraportoinnissa.

Useampi yritys raportoi olennaisuus- tai kaksoisolennaisuusanalyysin tuloksista. Sen perusteella olennaisimmiksi asioiksi määrytyi esimerkiksi energiatehokkuus, vastuullinen arvoketju, tuotevastuu, ilmastonmuutoksen hillintä ja jätteiden minimointi. Vaikka useampi yritys esittää raporteissaan näitä olennaisimpia teemoja, suurin osa aineiston yrityksistä ei ota mitään kantaa siihen, kuinka ne ovat arvioineet ja saaneet selville heille olennaisimmat vastuullisuuden vaikutukset sekä kestävyysriskit ja -mahdollisuudet.

Muutama aineiston yritys mainitsee raportissaan kaksoisolennaisuusanalyysin suorittamisen. Yritykset raportoivat tästä esimerkiksi seuraavasti:

Kaksoisolennaisuusarvioinnin päivittäminen, millä vastata EU:n CSRD-direktiivin tuleviin vaatimuksiin. (Betolar, 2023, 30)

Kyselyjen avulla saadun taustatiedon pohjalta aloitettiin kaksoisolennaisuusanalyysin teko suorittamalla haastatteluja ja kyselyjä eri sidosryhmille: asiakkaille, toimittajille, henkilöstölle. (...)

Kaksoisolennaisuusanalyysin tarkoitus on selvittää, kuinka vaikutamme muihin ja mitä muut odottavat meiltä. (Merus Power Oyj, 2023, 11)

Näiden prosessin vaiheiden esittäminen lisää luotettavuutta yrityksen olennaisuusanalyysiprosessia ja sen tuloksia kohtaan.

Kun huomioidaan pk-yritysten henkilöstön suuruus ja kaksoisolennaisuusanalyysista raportointi, niiden välillä ei ole havaittavissa selkeää yhteyttä. Aineiston yrityksistä henkilöstömäärältään suurimpien yritysten joukossa ovat Lemonsoft Oyj, EcoUp Oyj sekä LapWall Oyj, eivät raportoi mitään olennaisuusarvioinnin prosesseistaan. Vastaavasti Betolar Oyj, joka on henkilöstömäärältään yksi pienimmistä yrityksistä, raportoi toteuttavansa kaksoisolennaisuusanalyysin.

Keskeisimmät havainnot sidosryhmien osallistamisesta ja olennaisuusanalyysista

Yritysten välillä on suuria eroja sidosryhmien maininnassa ja osallistamisen tavoissa. Osa yrityksistä ymmärtävät sidosryhmien merkityksen olennaisuusarvioinnin prosesseissa. Osa taas

vain mainitsevat pintapuolisesti muutamia sidosryhmiään, ottamatta kantaa niiden rooliin ja merkitykseen yrityksen vastuullisuuden prosesseissa.

Vain yksittäiset yritykset raportoivat suorittaneensa tai aikovansa suorittaa kaksoisolennaisuusanalyysin. Nämä samat yritykset ottavat kantaa myös CSRD-direktiivin ajankohtaisuuteen ja kaksoisolennaisuuden merkitykseen tämän direktiivin vaatimuksissa. Näistä tekijöistä raportointi on kuitenkin yleisesti ottaen hyvin alkutekijöissä.

5 POHDINTA

Tässä pohdintaluvussa tuodaan esille analyysin keskeisimmät tulokset. Lisäksi pohditaan tutkimuksen löydösten suhdetta aikaisempaan tutkimukseen, tuoden esille aikaisempia tutkimuksia vahvistavia ja mahdollisesti niistä poikkeavia tuloksia. Tämän jälkeen pohditaan tutkielman merkitystä, rajoitteita sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

5.1 Keskeiset tulokset ja suhde aikaisempaan tutkimukseen

Analyysin tulosten perusteella Helsinki First North -listan pk-yritysten vuosi- ja yritysraportteista on löydettävissä kaikkia tämän tutkielman tutkimusongelman mukaisia teemoja, eli vaikutus- ja taloudellisen olennaisuuden näkökulmia, sidosryhmien osallistamista sekä olennaisuusarvioinnin prosesseja. Aineiston pk-yritysten raporteissa on kuitenkin huomattavia eroja niiden laajuudessa ja raportointitavoissa, kun huomioidaan kaikki tämän tutkimuksen painopisteet. Aikaisempi kirjallisuus tutkii pk-yritysten vastuullisuusraportointia pääasiassa lähestyen pk-yrityksiä yhtenäisenä joukkona. Kirjallisuudessa pk-yritysten yritysraportointi saa suuryrityksiin verrattuna erilaisen merkityksen, johtuen eroista yrityskokoon, rakenteeseen, resursseihin ja asiantuntemukseen liittyen (Caputo ym., 2024; Setyaningsih ym., 2024). Tämän tutkimuksen tulokset poikkeavat osittain aikaisemmasta kirjallisuudesta ja tuovat tähän uutta näkökulmaa. Jopa samalle markkinapaikalle listattujen pk-yritysten ryhmä ei ole yritysraportoinnin suhteen yhtenäinen, vaan raportoinnin käytännöt ja laatu vaihtelevat hyvinkin paljon.

Aineiston pk-yritykset eroavat toisistaan niin toimialan, kuten myös henkilöstön suuruuden osalta. Tulosten perusteella yrityksen toimialalla on ainakin jossain määrin vaikutusta yrityksen raportointiin ympäristövaikutusten teemoihin. Kun huomioidaan tämän tutkimuksen painopisteet kokonaisuutena, toimialan vaikutus raportoinnin monipuolisuuteen ja yksityiskohtaisuuteen ei kuitenkaan näyttäyty selkeänä tai johdonmukaisena. Samoin yritysten henkilöstömäärän ja raportoinnin kattavuuden välillä ei aineiston perusteella voida havaita systemaattista yhteyttä.

Aikaisemman kirjallisuuden mukaan vahvempi sidosryhmien sitoutuminen ja sidosryhmien asettama paine ovat useille yrityksille motiivi toteuttaa yritysraportointia (Lisi ym.,

2024). Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että yleisellä tasolla aineiston pk-yritykset huomioivat sidosryhmiä. Sidosryhmien vaikutuksen voi havaita sosiaalisten vaikutusten raportoinnissa, kuten myös sidosryhmien osallistamisessa olennaisuusarvioinnin prosesseissa. Aikaisemmassa kirjallisuudessa on havaittu yritysten kohtaavan erilaisia haasteita näiden sidosryhmien osallistamisessa. Haasteet liittyvät esimerkiksi rajallisiin resursseihin ja sidosryhmien haluttomuuteen, ja näiden haasteiden on todettu vaikuttavan olennaisuusarviointiprosessien onnistumiseen. (Kaur & Lodhia, 2019; Lakshan ym., 2022.) Aineiston pk-yritysten välillä on merkittäviä eroja sidosryhmävuorovaikutuksen järjestämisessä. Eroja on myös siinä, miten yritykset ymmärtävät sidosryhmien merkityksen olennaisten teemojen ja vastuullisuuden painopisteiden arvioinnissa. Tulosten perusteella monipuolisesta sidosryhmäosallistamisesta raportoineet yritykset raportoivat myös olennaisuusarviointiprosesseista. Tämän tutkimuksen tulokset siis vahvistavat aikaisemman kirjallisuuden käsitystä sidosryhmien osallistamisen ja olennaisuusanalyysiprosessin välisestä yhteydestä.

Tulosten perusteella voidaan havaita huomionarvoisia tekijöitä vaikutusolennaisuuden näkökulmaan liittyen. ESRS-standardit vaativat yrityksiä huomioimaan suorien vaikutusten lisäksi epäsuorasti syntyvät vaikutukset ylä- ja alamäen arvoketjuissa (EFRAG, 2023). Aineiston yritykset raportoivat arvoketjujen aiheuttamista vaikutuksista ainoastaan positiivisten ympäristövaikutusten osalta. Ne eivät huomioi arvoketjuja negatiivisten ympäristövaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten osalta. Aikaisemman kirjallisuuden mukaan näiden pk-yritysten toiminnasta voi saada virheellisen kuvan, sillä olennaiset vaikutukset syntyvät usein juuri liiketoimintasuhteista (Dragomir ym., 2024). ESRS-standardien mukaan erityisesti pk-yritykset voivat kohdata haasteita näiden arvoketjutietojen hankinnassa, ja nämä haasteet voidaan havaita myös tämän tutkimuksen tuloksissa.

Tutkimuksen tuloksista voidaan löytää selkeä ero vaikutus- ja taloudellisesti olennaisten tekijöiden raportoinnin välillä. Lähes kaikki aineiston pk-yritykset panostavat enemmän vaikutusolennaisuuteen ja jättävät taloudellisesti olennaiset tekijät vähemmälle huomiolle. Tämä löydös vahvistaa aikaisempaa tutkimusta, jonka mukaan yritykset usein keskittyvät ja onnistuvat paremmin vaikutusolennaisuuden tekijöistä ja -prosesseista raportoinnissa (Dragomir ym., 2024; Setia ym., 2024). Kuitenkin aikaisemmasta tutkimuksesta poiketen, muutama aineiston yritys raportoi taloudellisesti olennaisista kestävyysriskeistä ja -mahdollisuuksista, mutta ei ollenkaan vaikutusolennaisista tekijöistä. Tämä voi johtua siitä, että

nämä yritykset keskittyvät sidosryhmistä pääosin vain sijoittajien huomiointiin ja tiedontarpeisiin. Ne raportoivat yrityksen talouteen, ja sitä kautta sijoittajiin kohdistuvista riskeistä ja mahdollisuuksista (Dragomir ym., 2024). Correa-Mejían ja kumppanien (2024) mukaan tämä jako ei aina ole niin selkeä, ja osa olennaisista aiheista voidaan tunnistaa sekä vaikutus- että taloudellisesta näkökulmasta. Tämä esiintyy myös tämän tutkimuksen tuloksissa, nimittäin yritykset pitävät samoja tekijöitä sekä negatiivisina vaikutuksina että taloudellisina riskeinä.

Aineiston pk-yritykset raportoivat vaikutus- ja taloudellisesti olennaisista tekijöistä paikoittain monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti. Huomionarvoista on, että itse olennaisuusarvioinnin prosesseista raportointi on siihen verrattuna vähäistä. Tähän vaikuttaa mahdollisesti pk-yritysten vähäisemmät resurssit ja asiantuntemus suuryrityksiin verrattuna (Setyaningsih ym., 2024). Toisaalta aikaisemmassa kirjallisuudessa havaittu, että pk-yritykset voivat niiden yksinkertaisemman rakenteen takia omaksua yritys vastuun sisäisiä toimintoja suuryrityksiä paremmin (Ortiz ym., 2024). Tämän voisi ajatella vaikuttavan pk-yritysten mahdollisuuksiin omaksua ja sisällyttää myös olennaisuusanalyysin prosessit osaksi toimintoja. Tämä on ristiriidassa tutkimuksen tulosten kanssa.

Helsinki First North -listan pk-yritysten raporteissa on huomattavissa selkeitä puutteita vaikutus- ja taloudellisen olennaisuuden näkökulmiin, sidosryhmien osallistamiseen sekä olennaisuusarvioinnin prosesseihin liittyen. Tähän vaikuttaa hyvin todennäköisesti se, että tämän tutkimuksen hetkellä, eli syksyllä 2024, pk-yritysten yritys vastuuraportointia ohjaa vain vapaaehtoiset standardit sekä ohjeistukset. Tutkimuksen painopisteinä ovat kaksoisolennaisuus ja siihen liittyvät prosessit tulevat listatuille pk-yrityksille pakollisiksi vasta tilikaudesta 2026 alkaen. Aineiston pk-yritykset kuitenkin osoittavat tietämystään CSRD-direktiivin vaatimuksista sekä suunnitelmallisuuttaan näiden vaatimusten täyttämiseksi. Tämä on jo askel kaksoisolennaisuusanalyysin suorittamiselle.

5.2 Tutkielman merkitys, rajoitteet ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tämä tutkielma onnistui tarkoituksessaan lisätä ymmärrystä Helsinki First North -markkinapaikan pk-yritysten kaksoisolennaisuudesta ja siihen liittyvistä prosesseista. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin tuloksena saatiin monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti tietoa

aineiston yritysten kaksoisolennaisuuden painopisteistä. Tämän lisäksi tutkielma antaa merkityksellistä tietoa ja näkökulmia sekä kaksoisolennaisuuden että pk-yritysten yritysraportoinnin kirjallisuuteen, mikä tekee tutkimuksen monialaisen.

Sekä kaksoisolennaisuus että pk-yritysten raportointi ovat yritysraportoinnin kirjallisuudessa suhteellisen uusia käsitteitä, mikä johtuu kaksoisolennaisuusperiaatteen tuoreudesta ja pk-yritysten raportointivaatimusten puutteesta. Aikaisempi kaksoisolennaisuuden tutkimus keskittyy pääasiassa suuryritysten käytäntöihin, ja pk-yritysten raportoinnin tutkimus pohjautuu lähinnä pk-yritysten motiiveihin ja haasteisiin yleisesti yritysraportoinnin saralla. Tämä tutkimus siis tarjoaa merkityksellistä näkökulmaa, kun se arvioi kaksoisolennaisuuden sovelluksia juuri pk-yritysten kontekstissa. Tutkimus lisää ymmärrystä sekä kaksoisolennaisuuden prosesseista että pk-yritysten sopeutumisesta CSRD-direktiivin vaatimuksiin. CSRD-direktiivin mukaiset raportointivaatimukset tulevat koskettamaan listattuja pk-yrityksiä tilikaudesta 2026 alkaen, ja vaatimukset voivat koskettaa pk-yrityksiä jo nyt välillisesti toimitusketjujen kautta. Huomioiden nämä tekijät ja muuttujat, on tutkimus hyvin ajankohtainen.

Tästä tutkimuksesta on löydettävissä myös rajoitteita sen luonteen, menetelmävalintojen, toteutuksen ja käytetyn aineiston perusteella. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on keskeinen vaikutus siihen, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkielmassa käytetään (Tuomi & Sarajärvi, 2018, alaluku 1.1.2). Tutkijan omat ennakkokäsitykset ja valinnat vaikuttavat siis laadullisen tutkimuksen tuloksiin. Tutkimuksen vaiheet liittyen menetelmien ja aineiston valintaan sekä itse analyysin toteutukseen pyritään kuvaavaan mahdollisimman tarkasti, jotta voidaan parantaa tämän tutkimuksen luotettavuutta.

Tämän tutkimuksen aineisto koostui 12:sta Helsinki First North -markkinapaikan pk-yrityksen vuosi- ja vastuullisuusraporteista. Tutkimuksessa ei siis huomioitu yritysraportoinnin ulkopuolella julkaistua yritysraportointitietoa. Tämä ei kuitenkaan rajoita tutkielman luotettavuutta, sillä tutkimuksen tarkoitus oli saada tietoa nimenomaisesti yritysraportoinnista ja jättää yritysten vastuullisuusviestintä tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksen luotettavuutta rajoittaa kuitenkin se, että tutkimuksen aineistoa eli Helsinki First North -listan 12:sta yritystä ei voida yleistää kaikkiin listattuihin pk-yrityksiin ja niiden yritysraportoinnin käytäntöihin. Tätä tukee hyvin se, että listalla oli Kirjanpitolain (1997/1336) kriteerit huomioiden yhteensä 33 pk-yritystä, joista vain 12 yritystä harjoitti yritysraportointia edes jollakin tasolla. Suurin osa

listan pk-yrityksistä ei siis raportoi vastuuasioistaan ollenkaan. Tutkimuksen aineisto on kerätty 31.12.2023 päättyneen tilikauden tilinpäätöstietojen perusteella. Kaikki sinä hetkenä pk-yrityksen kriteerin täyttäneet yritykset eivät täydellä varmuudella kuulu listattujen pk-yritysten ryhmään enää tutkimuksen toteutuksen hetkellä. Lisäksi osa aineiston vuosi- ja vastuullisuusraporteista on julkaistu englannin kielellä, joten tulkintatavat ja käännökset englannista suomeksi voivat heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Tästä tutkielmasta on löydettävissä rajoitteita myös analyysin suorittamiseen ja siinä tehtyihin valintoihin liittyen. Tutkielman analyysissa paneudutaan melko laajasti kaksoisolennaisuuden näkökulmiin ja sidosryhmien osallistamiseen, ja itse kaksoisolennaisuusanalyysin prosessin analysointi jää melko suppeaksi. Aineisto rajoitti tätä, nimittäin pk-yritysten raporteista löytyi vain hyvin vähän todisteita tämän kaksoisolennaisuusanalyysin suorittamisesta. Tämä vähäisyys kaksoisolennaisuusanalyysistä raportoinnissa toi haasteita tutkielman tarkempien tutkimuskysymysten ja näkökulmien valinnalle. Pk-yritysten kaksoisolennaisuutta oli lähestyttävä prosessin lisäksi myös muista näkökulmista. Vaikutus- ja taloudellisesti olennaisten näkökulmien sekä sidosryhmien osallistamisen analysointi rakentaa ymmärrystä pk-yritysten kaksoisolennaisuuden prosesseista, sillä nämä tekijät luovat pohjaa kaksoisolennaisuusanalyysille.

Tämän tutkielman aineisto asetti rajoitteen pk-yritysten kaksoisolennaisuusprosessin yksityiskohtaisemmalle tarkastelulle. Syvällisemmän ymmärryksen saamiseksi Helsinki First North -listan pk-yritysten kaksoisolennaisuutta voisi tutkia paneutuen tarkemmin itse kaksoisolennaisuusprosessin vaiheisiin, siinä kohdattuihin haasteisiin ja oivalluksiin. Tässä jatkotutkimuksessa tarvittava aineisto kannattaisi kerätä haastattelemalla pk-yritysten yritys vastuusta ja sen raportoinnista vastuussa olevia asiantuntijoita. Näin olisi mahdollista saada arvokasta tietoa juuri pk-yritysten kaksoisolennaisuusprosessin vaiheista, haasteista ja oivalluksista. Mahdollisesti tämä jatkotutkimus lisäisi ymmärrystä myös tämän tutkielman tuloksiin, tuoden käytännönläheisempää tietoa pk-yritysten toiminnasta.

6 YHTEENVETO

Tämän tutkielman tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä Helsinki First North -markkinapaikan pk-yritysten toimista kaksoisolennaisuuteen ja sen prosesseihin liittyen. Tutkielman aineisto koostui 12:sta Helsinki First North -listan pk-yritysten vuosi- ja yritysvastuuraporteista. Tutkimus toteutettiin analysoiden aineiston yritysten vuosi- ja yritysvastuuraportteja sisällönanalyysin keinoin. Raporteista pyrittiin löytämään vastauksia siihen, miten kaksoisolennaisuusanalyysin näkökulmat vaikutusolennaisuus ja taloudellinen olennaisuus, sidosryhmien osallistaminen sekä olennaisuusanalyysin prosessi näkyvät aineiston pk-yritysten raportoinnissa.

Tämän tutkielman tulosten perusteella Helsinki First North -listan pk-yritysten raporteista on löydettävissä tutkimuksen tarkempina painopisteinä olleita kaksoisolennaisuuden piirteitä, eli vaikutus- ja taloudellisen olennaisuuden tekijöitä, sidosryhmien osallistamista sekä olennaisuusarvioinnin prosessista raportointia. Kuitenkin aineiston ja pk-yritysten ryhmän heterogeenisyydestä johtuen, yritysten välillä voidaan havaita selkeää vaihtelua sekä raportoinnin laajuudessa ja tasossa että olennaisuuden tekijöiden painotuksissa. Yleisellä tasolla aineiston pk-yritykset raportoivat monipuolisesti vaikutusolennaisista tekijöistä sekä sidosryhmien osallistamisesta, mutta raportointi taloudellisesta olennaisista tekijöistä ja itse kaksoisolennaisuuden prosessista on vähäisempää.

LÄHTEET:

- Barangă, L. P., & Ifrim, Elena-Ioana. (2023). The Impact of Corporate Sustainability Reporting Directive on Financial Reporting. *Revista de Studii Financiare*, 8(15), 215–222.
- Baumüller, J., & Sopp, K. (2022). Double materiality and the shift from non-financial to European sustainability reporting: review, outlook, and implications. *Journal of Applied Accounting Research*, 23(1), 8–28.
- Boulhaga, M., Bouri, A., Elamer, A. A., & Ibrahim, B. A. (2023). Environmental, social and governance ratings and firm performance: The moderating role of internal control quality. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 30(1), 134–145.
- Caputo, A., Pizzi, S., & Santini, E. (2024). Sustainability and SMEs: Opening the black box. *Journal of Management & Organization*, 30(3), 413–420.
- Carroll, A. B. (2016). Stakeholder Thinking in Three Models of Management Morality: A Perspective with Strategic Implications. In *The Corporation and Its Stakeholders* (pp. 139–170). University of Toronto Press.
- Correa-Mejía, D. A., Correa-García, J. A., & García-Benau, M. A. (2024). Analysis of double materiality in early adopters. Are companies walking the talk? *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal (Print)*, 15(2), 299–329.
- De Cristofaro, T., & Gulluscio, C. (2023). In Search of Double Materiality in Non-Financial Reports: First Empirical Evidence. *Sustainability*, 15(2), 924-.
- Dragomir, V. D., Dumitru, M., Chersan, I. C., Gorgan, C., & Păunescu, M. (2024). Double Materiality Disclosure as an Emerging Practice: The Assessment Process, Impacts, Risks, and Opportunities. *Accounting in Europe*, 1–38.
- European Financial Reporting Advisory Group. (2023). *European Sustainability Reporting Standards (ESRS): Set 1*. Haettu osoitteesta: <https://xbrl.efrag.org/e-esrs/esrs-set1-2023.html#d1e134-3-1>
- Euroopan komissio. (2015). Käyttöopas - Pk-yritysten määritelmä. Luxemburg: Euroopan Unionin julkaisutoimisto. Luettu 22.09.2024. http://publications.europa.eu/resource/cellar/79c0ce87-f4dc-11e6-8a35-01aa75ed71a1.0007.01/DOC_1
- Euroopan komissio. (2020). Summary Report of the Public Consultation on the Review of the Non-Financial Reporting Directive. EU lex. Saatavilla: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:Ares\(2020\)3997889](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=PI_COM:Ares(2020)3997889)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2022/2464/EU, annettu 14 päivänä joulukuuta 2022, asetuksen (EU) N:o 537/2014, direktiivin 2004/109/EY, direktiivin 2006/43/EY ja direktiivin 2013/34/EU muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta. EUVL L 322.
- Hao, N., Dragomir, V. D., & Radu, O. M. (2023). Effects on corporate stakeholders and limitations of the implementation of the Non-Financial Reporting Directive (2014/95/EU). *Contabilitate Și Informatică de Gestiune*, 23(4), 609–630.
- Hsu, C.-W., Lee, W.-H., & Chao, W.-C. (2013). Materiality analysis model in sustainability reporting: a case study at Lite-On Technology Corporation. *Journal of Cleaner Production*, 57, 142–151.
- Hummel, K., & Jobst, D. (2024). An Overview of Corporate Sustainability Reporting Legislation in the European Union. *Accounting in Europe*, 1–36.

- Jayasekara, B. E. A., Fernando, P. N. D., & Ranjani, R. P. C. (2020). A systematic literature review on business failure of small and medium enterprises (SME). *Journal of Management (Oluvil)*, 15(1), 1-.
- Kauppalehti. (2024). Helsinki First North -listan yritykset. Haettu 10.09.2024 osoitteesta: <https://www.kauppalehti.fi/porssi/kurssit/FNFI>
- Kaur, A., & Lodhia, S. K. (2019). Key issues and challenges in stakeholder engagement in sustainability reporting: A study of Australian local councils. *Pacific Accounting Review*, 31(1), 2–18.
- Kirjanpitolaki 1997/1336. Annettu 30.12.1997. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>
- Lakshan, A. M. I., Low, M., & de Villiers, C. (2022). Challenges of, and techniques for, materiality determination of non-financial information used by integrated report preparers. *Meditari Accountancy Research*, 30(3), 626–660.
- Lisi, S., Mignacca, B., & Grimaldi, M. (2024). Non-financial reporting and SMEs: A systematic review, research agenda, and novel conceptualization. *Journal of Management & Organization*, 30(3), 600–622.
- Ortiz, E., Marín, S., & Thompson, P. (2024). The role of small- and medium-sized practices in the sustainable transition of SMEs. *Environment, Development and Sustainability*, 26(8), 19299–19323.
- Ortiz-Martínez, E., & Marín-Hernández, S. (2024). Sustainability Information in European Small- and Medium-Sized Enterprises. *Journal of the Knowledge Economy*, 15(2), 7497–7522.
- Puroila, J., & Mäkelä, H. (2019). Matter of opinion: Exploring the socio-political nature of materiality disclosures in sustainability reporting. *Accounting, auditing & accountability journal*, 32(4), 1043–1072.
- Ruiz-Lozano, M., De Vicente-Lama, M., Tirado-Valencia, P., & Cordobés-Madueño, M. (2022). The disclosure of the materiality process in sustainability reporting by Spanish state-owned enterprises. *Accounting, auditing & accountability journal*, 35(2), 385–412.
- Setia, N., Abhayawansa, S., Joshi, M., & Wasantha Pathirana, N. (2024). Shifting perspectives: unveiling the dual nature of sustainability materiality in integrated reports. *Meditari Accountancy Research*, 32(4), 1291–1323.
- Setyaningsih, S., Widjojo, R., & Kelle, P. (2024). Challenges and opportunities in sustainability reporting: a focus on small and medium enterprises (SMEs). *Cogent Business & Management*, 11(1).
- Thomson, I., & Bebbington, J. (2005). Social and environmental reporting in the UK: a pedagogic evaluation. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(5), 507–533.
- Torelli, R., Balluchi, F., & Furlotti, K. (2020). The materiality assessment and stakeholder engagement: A content analysis of sustainability reports. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 27(2), 470–484.
- Yrittäjät. (2023). Yrittäjyys Suomessa. Haettu 10.09.2024 osoitteesta: <https://www.yrittajat.fi/tietoa-meista/tietoa-yrittajarjestosta/yrittajyys-suomessa/>
- Zhou, Y., Lambertson, G., & Charles, M. B. (2023). An Explanatory Model of Materiality in Sustainability Accounting: Integrating Accountability and Stakeholder Heterogeneity. *Sustainability*, 15(3), 2700-.